

Cho đến nay, kinh tế nông nghiệp vẫn là một đặc trưng chủ yếu của Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL). Với cách thức sản xuất truyền thống có sự tham gia, dù chưa phải là lớn của khoa học - kỹ thuật mới, sản lượng nông sản chủ yếu của ĐBSCL như lúa gạo, tôm cá, cây trái...vẫn tăng lên đáng kể. Tuy nhiên, càng ngày càng xuất hiện nhiều yếu tố đe dọa đến sự phát triển ổn định, bền vững của nền sản xuất hàng hóa ĐBSCL. Trong nhiều nhân tố tác động, thị trường "đầu ra" là một trong những nhân tố chứa đựng ngày càng nhiều bất trắc mà sự thiệt thòi thường nghiêng về phía nông dân - người sản xuất nông sản hàng hóa.

Tính chất tự nhiên của các nông sản là những sản phẩm "tươi sống" rất dễ bị hư hỏng. Nông thủy sản thường rộ lên vào mùa thu hoạch, và với một khối lượng sản phẩm tươi sống lớn như vậy, cần phải được tiêu thụ ngay, càng nhanh càng tốt nếu không muốn bị hư hỏng. Lúa phải làm khô ngay nếu không sẽ bị nảy mầm hoặc ảnh hưởng đến chất lượng gạo khi xay xát. Tôm cá nếu không muối, đông lạnh, chế biến sẽ bị ươn, hôi.

giữa vụ 95, quýt chín sớm của nông dân Đồng Tháp phải bán như đồ đi, vụ 95 - 96...thất thu hàng tỷ đồng, là những minh chứng buồn lòng, sau thất bại, việc chuyển qua nuôi trồng con cây khác là điều khó tránh khỏi, và điều đó chính là một trong những yếu tố gây mất ổn định, thiếu tính bền vững trong sản xuất nông thủy sản hàng hóa ĐBSCL.

Quá trình thực hiện quan điểm của Đảng trong phát triển mạnh kinh tế hàng hóa ở ĐBSCL dẫn tới việc tăng cường đầu tư, khai thác làm cho sản lượng nông thủy sản ngày càng tăng cao, ĐBSCL đang sớm trở thành một vùng sản xuất nguyên liệu đa dạng, dồi dào cho công nghiệp chế biến nông thủy sản. Vì vậy, phát triển công nghiệp chế biến nông thủy sản là điều được coi là nhiệm vụ song hành với quá trình đẩy mạnh sản xuất nông thủy sản hàng hóa. Phát triển đúng mức yêu cầu công nghiệp chế biến ở ĐBSCL sẽ mang lại lợi ích to lớn trên các khía cạnh chủ yếu sau đây:

Một - tạo một thị trường ổn định, vững chắc, kích thích sản xuất hàng hóa nông, thủy sản, tiền đề phát triển kinh tế hàng hóa ở ĐBSCL.

nông nghiệp, thủy sản; mạnh dạn cải tạo vườn tạp, chăn nuôi tạp, chuyển sang nuôi trồng chuyên canh, chuyên con, trên cơ sở đó nâng cao năng suất, chất lượng, sản lượng hàng hóa trong nông nghiệp, thủy sản là tiền đề thúc đẩy mạnh mẽ nền kinh tế hàng hóa ĐBSCL.

Hai - góp phần chuyển dịch cơ cấu kinh tế, tạo việc làm, tiến hành phân công lại lực lượng trong nông nghiệp, nông thôn ĐBSCL theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa.

Cơ cấu kinh tế nông - lâm - thủy sản và chế biến, dịch vụ là cơ cấu được xác định trong quá trình phát triển kinh tế nông thôn ĐBSCL. Việc đầu tư phát triển công nghiệp chế biến ĐBSCL là một việc làm cần thiết và đúng đắn. Sự hình thành, phát triển ngành công nghiệp chế biến nông thủy sản ở ĐBSCL góp phần tạo nhiều việc làm thu hút lao động chưa có việc làm, lao động nông dân phát triển vững chắc công nghiệp chế biến ở ĐBSCL sẽ thúc đẩy các ngành xuất khẩu, dịch vụ máy móc, thiết bị nông ngư cụ, tài chính - ngân hàng... thúc đẩy và yêu cầu phát triển sự nghiệp giáo dục đào tạo sẽ vừa là điều kiện, vừa là cơ sở thực hiện quá trình phân công lại lực lượng lao động xã hội nông thôn ĐBSCL theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa.

Ba - góp phần nâng cao chất lượng, giá trị hàng hóa nông thủy sản, tăng thêm thu nhập cho nông dân, tăng cường tích lũy vốn từ nội bộ kinh tế nông thôn ĐBSCL, góp phần thực hiện quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa kinh tế - xã hội trong giai đoạn mới.

Trên thực tế, nông sản hàng hóa ở nước ta nói chung và ở ĐBSCL nói riêng chưa được chế biến đúng mức, chủ yếu là sơ chế để xuất khẩu, hoặc xuất nông sản thô. Gần đây chất lượng chế biến gạo xuất khẩu có tăng lên đó là dấu hiệu đáng mừng, nhưng kết quả còn rất hạn chế. Nếu nông thủy sản ĐBSCL được chế biến tốt sẽ có điều kiện chiếm lĩnh được thị trường cả trong và ngoài nước; phục vụ tốt hơn nhu cầu lương thực, thực phẩm của xã hội và xuất khẩu. Phát triển công nghiệp chế biến nông thủy sản ĐBSCL sẽ làm tăng giá trị nông thủy sản, là điều kiện trực tiếp làm tăng thu nhập cho nông dân góp phần xóa đói, giảm nghèo, tăng hộ giàu, khá, đóng góp tích cực vào việc xây dựng nông thôn mới ở ĐBSCL; tăng giá trị nông thủy sản xuất khẩu thu về một nguồn ngoại tệ quan trọng, là nguồn vốn tích lũy ban đầu quan trọng cho công nghiệp hóa, hiện đại hóa nền kinh tế - xã hội nước ta trong giai đoạn mới.

Để phát triển thiết thực, có hiệu quả công nghiệp chế biến nông thủy

CÔNG NGHIỆP CHẾ BIẾN NÔNG THỦY SẢN Ở ĐỒNG BẰNG SÔNG CỬU LONG LỢI ÍCH VÀ MỘT SỐ KIẾN NGHỊ

NGUYỄN THỊ LỆ HOA & LÊ HÙNG

Trái cây chín quá sẽ bị rục nát. Vật nuôi đến kỳ phải thu hoạch bán, nếu ế đọng, chi phí đầu vào sẽ tăng lên, dẫn tới kém hiệu quả kinh tế... Với đặc tính như vậy của nông thủy sản, vào mùa thu hoạch rộ, dễ bị ép giá khi bán. Những lúc đó người nông dân đành "bấm bụng" bán, chịu thiệt thòi. Những thiệt hại của nông dân ĐBSCL phải chịu đựng trong thời gian qua như bị ép giá thu mua mía vụ 92, dưa hấu vụ 89 và 93, cà chua vụ 91 và giữa vụ 93, lúa vụ 94, tôm

Hệ thống công nghiệp chế biến nông, thủy sản tất yếu phải sử dụng nguyên liệu, các sản phẩm của nghề nông, thủy sản để hoạt động. Một khi đầu ra cho hàng hóa nông thủy sản được đảm bảo, ổn định sẽ là chất kích thích mạnh đối với người sản xuất. Nông ngư yên tâm tìm cách tháo gỡ các khó khăn, tăng cường đầu tư cho sản xuất. Sự chuẩn hóa nguyên liệu để chế biến sản phẩm chất lượng cao trở thành yêu cầu, đòi hỏi phải ứng dụng công nghệ mới vào sản xuất

sản làm cho nông nghiệp ĐBSCL thực sự đảm nhận được vai trò cơ sở trong sự tương tác với công nghiệp trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, trước hết là công nghiệp hóa, hiện đại hóa kinh tế nông nghiệp, nông thôn, chúng tôi xin kiến nghị một số vấn đề cần lưu ý sau đây:

Vấn đề thứ nhất: đa dạng hóa quy mô cơ sở công nghiệp chế biến, chú ý quy mô vừa và vai trò chủ đạo của kinh tế quốc doanh.

Nền kinh tế nhiều thành phần trong hiện tại đang là đòn bẩy kích thích sự phát triển của nền kinh tế. Vì vậy, nhiều thành phần kinh tế cùng tham gia vào lĩnh vực công nghiệp chế biến nông hải sản ở ĐBSCL là một tất yếu, nhằm khai thác tốt các tiềm năng của toàn xã hội. Không loại trừ khả năng hình thành một tập đoàn công nghiệp chế biến nông thủy sản vùng ĐBSCL, nhưng tập đoàn đó nên bao gồm nhiều cơ sở loại vừa được bố trí gần các nguồn nguyên liệu, các đại mối giao thông để giảm chi phí, tăng tính hiệu quả kinh tế. Cơ sở công nghiệp chế biến quốc doanh cần phải được đầu tư một cách toàn diện đủ sức giữ vai trò chủ đạo trong mặt trận này. Phát triển công nghiệp chế biến trên địa bàn ĐBSCL là sự phát triển liên quan trực tiếp đến việc xây dựng cơ cấu kinh tế mới và củng cố liên minh công - nông - trí thức. Nhà nước lãnh đạo, chi phối nền kinh tế xã hội bằng chính sách kinh tế và luật pháp, song vấn đề tác nghiệp, liên quan trực tiếp đến "nồi cơm" của người nông dân là sự trao đổi, mua bán sản phẩm của mình với các ngành sản xuất khác. Muốn có được giá cả "đầu vào" và "đầu ra" nhằm đáp ứng nhu cầu đánh bắt, nuôi trồng nông thủy sản được tiến hành bình thường, đảm bảo được lợi ích của người nông dân trong nền kinh tế thị trường thì sự quản lý của nhà nước và định hướng xã hội chủ nghĩa được thể hiện quan trọng bằng vai trò chủ đạo của công nghiệp chế biến quốc doanh trên địa bàn ĐBSCL. Chỉ khi được sự giúp đỡ hữu hiệu của kinh tế quốc doanh người nông dân mới có thể thoát khỏi cảnh bị bị chèn ép giá cả, chủng loại sản phẩm khi vào mùa thu hoạch.

Vấn đề thứ hai: hiện đại hóa công nghiệp chế biến nông thủy sản, đa dạng hóa chủng loại sản phẩm chế biến thích ứng với các loại thị trường đi đôi với tìm kiếm, ổn định thị trường cho sản phẩm nông thủy sản chế biến.

Sản phẩm lương thực, thực phẩm càng ngày càng yêu cầu chất lượng cao, trong đó yếu tố vệ sinh thực phẩm hay sản phẩm sạch là một đòi hỏi ngày càng mang tính chất nghiêm

ngặt. Để đảm bảo có được sản phẩm nông thủy sản sạch, cần phải qua nhiều khâu như nguyên liệu sạch...nhưng điều quan trọng tiếp theo là phải có được một quy trình chế biến hoàn hảo. Yêu cầu đó tất yếu đòi hỏi phải hiện đại hóa công nghiệp chế biến nông thủy sản. Trên cơ sở hiện đại hóa công nghiệp chế biến cho phép đa dạng hóa chủng loại sản phẩm chế biến. Mặt khác, nhu cầu đa dạng, phong phú của thị trường về tiêu dùng nông thủy sản, chế biến lại đòi hỏi phải hiện đại hóa công nghiệp chế biến lương thực thực phẩm. Sự đa dạng hóa sản phẩm chế biến ở ĐBSCL ngoài những mặt hàng truyền thống, nên suy nghĩ tới các loại sản phẩm sử dụng công nghệ định hình; khai thác các loại sản phẩm có tính nổi trội về được liệu...tạo khả năng tìm kiếm ổn định thị trường cho nông thủy sản chế biến. Thị trường nông thủy sản chế biến ngày càng mở rộng cả trong và ngoài nước nhưng cạnh tranh cũng không kém phần gay gắt. Những vấn đề trên cho thấy yêu cầu cấp thiết phải nhanh chóng quy hoạch, phát triển công nghiệp chế biến nông thủy sản trên địa bàn ĐBSCL, tiến tới phát triển công nghệ chế biến gia súc, gia cầm ở vùng này. Chỉ tính riêng Vĩnh Long, hàng vụ đã có tới trên 2.000 tấn gà. Nếu phát triển đúng sức, ước tính cả ĐBSCL lượng gà, vịt chăn nuôi lên tới 30.000 tấn/vụ. Phát triển đồng bộ công nghiệp chế biến lương thực, thực phẩm ĐBSCL là quá trình tất yếu trong việc thực hiện công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông thôn vùng kinh tế trọng điểm này.

Vấn đề thứ ba: đảm bảo sự cân bằng động giữa công nghệ chế biến với nguyên liệu và nhu cầu thực của thị trường.

Thực tiễn xuất hiện một xu hướng mang tính khắt khe đối với năng lực sản xuất, không phải người sản xuất sẽ sản xuất ra cái gì mà họ có thể sản xuất, mà muốn tồn tại được, người sản xuất phải tạo ra cái xã hội - thị trường có nhu cầu mua để tiêu dùng. Sản phẩm nông thủy sản thuộc loại hàng hóa có tính chất đặc biệt, con người luôn cần phải được tiêu dùng nó để duy trì cuộc sống. Do đó, khả năng phát triển mạnh mẽ nông thủy sản ĐBSCL là một hiện thực, nhưng phải lựa chọn chủng loại vật nuôi, cây trồng theo nhu cầu xã hội. Việc phát triển các cơ sở công nghiệp chế biến nông thủy sản phải dựa trên cơ sở dự báo khoa học khối lượng nguyên liệu nông thủy sản cần được chế biến của ĐBSCL trong vài ba kế hoạch năm năm. Sự tương ứng đó là một sự cân bằng động giữa công suất chế biến và nguyên liệu cần chế biến trong quá trình phát triển. Nếu

không thực hiện được sự cân bằng động này sẽ dẫn tới sự thiệt hại về kinh tế, hoặc công suất chế biến không theo kịp sự phát triển của nguyên liệu; hoặc dư thừa công suất chế biến. Tất yếu là sự lãng phí về vốn, lao động, tài nguyên và sản phẩm. Chẳng hạn sự lãng phí công suất các máy xay xát gạo ở Tiền Giang (công suất gấp đôi sản lượng lúa), các lò đường thủ công của Bến Tre chỉ có thể tiêu thụ được khoảng 1/2 sản lượng mía cây. Đó là vấn đề cần sớm được khắc phục để đảm bảo sự phát triển của ĐBSCL.

Vấn đề thứ tư: một số biện pháp chủ yếu hỗ trợ để phát triển nhanh, đồng bộ, vững chắc ngành công nghiệp chế biến nông thủy sản của ĐBSCL.

Trước hết, vấn đề cần giải quyết là vốn. Hầu hết các tỉnh ĐBSCL đều có dự án xây dựng nhà máy chế biến nông thủy sản của tỉnh. Nhà nước cần chọn lọc các vùng nguyên liệu tập trung, cung cấp sản lượng lớn về nông thủy sản để xây dựng nhà máy chế biến quốc doanh lớn, hiện đại (hoặc doanh nghiệp cổ phần trong đó nhà nước nắm cổ phần ưu thế). Ngoài sự đầu tư vốn của nhà nước, cần có chính sách ưu đãi khuyến khích tư bản tư nhân cả trong và ngoài nước đầu tư vào lĩnh vực công nghiệp chế biến nông thủy sản của ĐBSCL, ưu tiên về thuế...cho các dự án đầu tư đồng bộ từ đánh bắt thủy sản, vùng nguyên liệu, chế biến tiêu thụ sản phẩm để cuốn hút đầu tư nhanh chóng, đồng bộ.

Tiếp đến là lựa chọn kỹ thuật chế biến sự đồng bộ, thống nhất của 1 số nhà máy loại vừa về kỹ thuật chế biến là cần thiết để có thể có số lượng lớn hàng hóa nông thủy sản có cùng chất lượng, tăng cường được khả năng khuyến mãi cho sản phẩm.

Sau đó là phải có một chiến lược khai thác, đảm bảo lâu dài bền vững nguồn nguyên liệu, nhất là nguyên liệu sạch, một tiêu chuẩn hàng đầu của nguyên liệu cho công nghiệp chế biến.

Cuối cùng, phải quan tâm đến bảo vệ sản phẩm trong nước theo chính sách hướng ngoại và thay thế hàng ngoại nhập. Đừng nên tái diễn cảnh nhập đường tràn lan "giết" chết cây mía của nông dân như đang diễn ra hiện nay.

Những vấn đề chúng tôi kiến nghị trên mang tính chất đồng bộ nhằm tạo nên một sự tương tác thuận chiều giữa nuôi trồng, đánh bắt thủy sản với công nghiệp chế biến nông thủy sản ở ĐBSCL. Phát triển một cách vững chắc công nghiệp chế biến nông thủy sản trên địa bàn này sẽ góp phần quan trọng trong tiến trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn ĐBSCL ■